

DR. DOMBI MÁRK

SZENT
BERNÁT

SZALÉZI MŰVEK

SZENT BERNÁT

LELKIÉLET KIS KÖNYVEI

XX.

Dr. Dombi Márk

S. O. Cist.

SZENT BERNÁT

SZALÉZI MŰVEK RÁKOSPALOTA.

SZENT BERNÁT

APÁT ÉS EGYHÁZTANÍTÓ

IRTA:

DR. DOMBI MÁRK

S. O. Cist.

SZALÉZI MŰVEK, RÁKOSPALOTA.

Nihil obstat. Carolus S z i t k e y S. S. censor
dioecesanus. Imprimatur. No. 3614-1936. Vacii,
die 11-a Augusti 1936. † S t e p h a n u s
Episcopus Vaciensis.

Nihil obstat. Dr. Constantinus H o r v á t h
censor. No. 681-1936. Imprimi potest. Zircii,
die 8-a Julii 1936. Adolphus A b b a s de Zirc.

Előszó.

*E rövid életrajz célja az, hogy minél szélesebb körben megismertesse az egyháztörténelem egyik legnagyobb alakját, a Ciszterci Rend második alapítóját és az életszentség csodálatos példaképét s így némileg közreműködjék abban, hogy tisztelete Rendjén kívül, a hívek között is elterjedjen, föllendüljön. Nagyobb része már régebben megjelent egyik vallásos folyóiratunkban (Rózsafüzér Királynéja, 1909.); s mikor most az említett célnak megfelelően átalakítva és kiegészítve külön is kiadom, arra kérem az olvasót, hogy szerény vázlatomat tisztán az említett szempontból ítélje meg.**

A szerző.

* Kitünő és a legnagyobb tudományos alaposággal megírt munka, róla: Piszter Imre: Szent Bernát élete és művei 2 k., 1899. Sajnos, ma már nem kapható.

Szent Bernát ifjúkora és szerzetbelépése.

A középkori Egyház égének egyik legtündöklőbb meteora. De nem hideg csillag, mely csak ragyogni tud, hanem egy nagy és forró emberi szív, mely Isten szeretetében egészen áttüzesült s azért fényt és meleget árasztott a világra. Sőt áraszt ma is, ha tekintetünket kegyelettel fordítjuk feléje s lelkünket kitárjuk azoknak a jótékony hatásoknak, melyek századok múltán is rendkívül tanulságos életéből és bensőséges, örök üde írásaiból sugárzanak ki. A mai ember nyugtalanul vergődik — vágyódik egy szebb, jobb világ után, de ebben csak alig vagy egy-

általán nem juttat szerepet Istennek. Szent Bernát éppen ellenkezőleg Istenre mutat, amint a béke és boldogság egyetlen igaz kútfejére; s az anyagias, csak a földieket hajszólo világnak életével és irataival egyaránt hangosan hirdeti az örök evangéliumi igazságot: „Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát és ezek — tudniillik amire csak szükségtek van az igazi boldogsághoz — mind hozzá adatnak nektek. (Mt. 6, 33.)

Szent Bernát Burgundiának Fontaines (Fonten) nevű várában született 1091-ben. Atyja Tecelin, nemes és istenfélő lovag volt; jámbor édesanyját pedig Alethnek hívták. Mikor Aleth Bernátunkat szíve alatt hordozta, Isten egy csodálatos álomban már előre jelezte születendő gyermeke rendkívüli hivatását. Úgy tetszett ugyanis neki, mintha egy egészen fehér s a hátán vörösfoltos ebecske volna a méhében, mely szakadatlan ugatással adott életjelt ma-

gáról. A megrémült anyát egy szent-életű remete szavai nyugtatták meg. „Aki tőled születik — így szólt hozzá álma jelentéséről — az Úr házának kiválóan gondos öre lesz, aki hatalmasan fogja hallatni szavát az Egyház ellenségeivel szemben. Jeles szónok lesz az, nyelvén a gyógyító irral, amelyel a beteg szíveket fogja orvosolni.”

A boldog anya mindent elkövetett, hogy erre a magasztos hivatásra kiszemelt gyermekét Isten és a Boldogságos Szűz szeretetében s az erények gyakorlásában nevelje fel s ezáltal közreműködjék az Úr szándékainak megvalósításában. Az elhintett mag a kis Bernát szívében jó talajra talált s korán kezdte meg hozni a maga nemes gyümölcseit. Még egészen gyermek volt, mikor egy karácsonyeste szüleivel Chatillonban tartózkodott s várta az éjjeli istentisztelet kezdetét jelentő harangszót. A hosszú várakozásban a gyermek elszenderült, jobban mond-

va elragadtatásba esett. Elragadtatásában feltárult előtte a karácsonyi éj titka, látta a kis Jézus születését, aki kimondhatatlanul kedvesen mosolygott feléje. S a gyermek Bernát szívét olyan kimondhatatlan édeség érzete töltötte el, hogy ennek a boldog órának emlékét élete végéig megőrizte.

Tanulmányainak befejeztével életpályát kellett választania. A jóságos anya, ki őt tanácsaival segíthette volna, már rég sírban nyugodott. S a világ kitérte előtte a maga szépségeit s a legfényesebb jövővel kecsegtette a testi-lelki tulajdonságokban egyaránt kiváló ifjú nemest. Kísértésekben nem volt hiány. Egy alkalommal hosszabban rajta felejtette szemét egy nőn, s legott olyan háborgás támadt lelkében, aminőt még sohasem érzett. Bernát észrevette hibáját s hogy a föltámadt vétkes indulatot elfojtsa, egy tó jéghideg vizébe vetette magát, ahonnet szinte félholtra hülve húzták ki. Más alka-

lommal meg éjnek idején egy nő lopódzott be hozzá, ki tisztátalan szerelemre lobbant iránta; de Bernát észrevette őt, s „Rablók, rablók!” kiáltással üzte el magától legdrágább kincsének, becsületének megtámadját.

Bernát eközben egyre jobban átlátta a veszélyt, mely őt a világban fenyegeti, s így megérlelődött benne az elhatározás, hogy magányba vonul s egész életét lelke üdvösségének munkálására fogja szentelni. Atyja és testvérei minden áron le akarták őt beszélni szándékáról; azonban nemcsak hogy ez nem sikerült, hanem inkább Bernát lángoló ékesszólása bírta rá testvéreit s még egy sereg ifjú nemest, hogy vele együtt elhagyják a világot s kolostorba vonuljanak. A lelkes csapat — számszerint 33-an — egészen komolyan vette a dolgot s ama kor leghigorúbb rendjére, a ciszterci rendre esett választása. Miután dolgaikat a világban elintézték, elbú-

csúztak övéiktől s megérkeztek Citeauxba (Szitóba), a rend anyamostorába, melynek élén akkor Harding Szent István apát állott. Istennek e nagy szolgája fölismerte Bernátban azt a gondviselészerű férfiút, kinek hivatása lesz egykor a ciszterci-rendet s vele a boldogságos Szent Szűz tiszteletét, kit a rend különös pártfogójául választott, egész Európában elterjeszteni ; azért a legnagyobb gondot fordította arra, hogy Istennek ez a választott edénye magasztos hivatására kellően elkészüljön. Bernát lelke is egészen eltelt magasztos hivatásának gondolatával s az imádságban, önmegetadásban s egyéb szerzetesi kötelességeinek teljesítésében olyan pontosságot, olyan lelkiismeretességet tanúsított, hogy mindenkinek tiszteletét és csodálkozását vonta magára. Alázatoságában mindezt észre sem vette s magát tartotta szerzetestársai között a legutolsóinak.

II.

Szent Bernát Clairvaux- (Klervo) -ban.

A próbaév elmúltával Bernát letette a fogadalmat. Szent István apátnak azonban nagy terve volt az ifjú szerzetessel. Minthogy a rendtagok száma időközben nagyon felzaporodott, szükségesnek látszott egy új apátság megalapítása. Ezzel a feladattal az apát Bernátot szándékozott megbízni. A szerzetestársak, kik különben bámulattal hajoltak meg Bernát életszentsége előtt, ifjú korára és betegeskedésére való tekintettel kifogást tettek apátjuk választása ellen ; ez azonban a Szentlélek kegyelmétől felvilágosítva szilárdan megmaradt elhatározása mellett s az új monostor alapítására kiküldött tizenkét szerzetes élére Bernátot állította vezérnek, apátnak.

A kis csapat útját egy rettenetes

vadonnak vette, mely a langres-i (langr-i) egyházmegyében feküdt s amelyet közönségesen „Úrömvölgynek” hívtak. Itt kellett nekik az erdők kiirtásával, a talaj megművelésével új otthont, új monostort alapítaniok. El sem lehet mondani azt a sok nélkülözést, amit eközben kiállottak. Az első évben semmit sem arathattak, a környék lakói pedig oly szegények voltak, hogy alamizsnáikkal nem igen enyhíthették szerzeteseink nyomorát. Így aztán sokszor még kenyér sem volt a kolostorban s csak a fák leveleiből készült főzelék volt egyetlen táplálékuk. S ha volt is kenyérük, az olyan szegényes volt, hogy holmi árpát, kölest és babot törtek meg és keverték össze és ezt nevezték el aztán kenyérnek. De Bernátunk és társai mégis boldognak érezték magukat, hogy Isten iránt való szeretetből szenvedhetnek, nélkülözhetnek s nyugodt lélekkel várták, míg Isten megáldja munkájukat s leveszi

vállukról ezt a súlyos keresztet. S reményükben nem is csalatkoztak. Kolostoruk átesett a kezdet nehézségein s a nélkülözések elmultával minden tekintetben olyan virágzásnak indult, hogy az eddig mindenkitől elkerült vadon Clairvaux (Klervo) vagyis Világos völgy nevet nyert. Szent Bernátot azonkívül egy különös látomással is megvigasztalta a jó Isten. Egy éjjel a szent zsolozsma előtt kiment kunyhójából és imádkozott kolostora és rendje jövőjéért. És íme látja, hogy a hegyekről minden oldalról sűrű tömeg hullámszik le a völgyön, különböző állású és ruhájú emberek s valamennyinek végcélja a kolostor. A tömeg oly nagyra nőtt, hogy a völgy már nem is tudta őket befogadni. E látomás teljesen megnyugtatta Szent Bernátot a jövő felől.

A megpróbáltatás napjai lassanként véget értek. A munkába vett föld teremni kezdett, s Szent Bernát az anyagi gondok terhétől megsza-

badulva, a megyéspüspök akarata folytán, ki benne csakhamar felismerte Isten választott eszközét, szívvel-lélekkel az Úr igéjének hirdetésére szentelte magát. Nem lehet leírni azt a hatást, melyet ez a halovány, virrasztástól és böjttől félholtra gyöngült szerzetes mennyei ihlettségű szavaival hallgatóira gyakorolt. Sokan közülük — világiak és egyháziak egyaránt — nemcsak, hogy bűnbánatot tartottak, hanem szentünk csodás életén fellelkesülve, a clairvaux-i kolostorba léptek. Maga Tecelin is, Bernát öreg édesatyja elhagyta a világot s fiának lelki vezetése alatt önmegtagadásban s a jámborság cselekedeteinek gyakorlásában fejezte be hátralevő napjait.

A nagy megerőltetés azonban csakhamar aláásta Szent Bernát amúgy is fogyatékos egészségét s annyira elgyöngítette, hogy hozzátartozói és tisztelői már életéért aggódtak. A chalon-i (saloni) püspök, Vilmos, ekkor a citeauxi nagykáptalanhoz

fordult s fölhatalmazást kért arra, hogy a buzgó s magát agyondolgozni kész apát fölött egy évre teljes joghatóságot gyakorolhasson. Mikor ezt megnyerte, az engedelmesség terhe alatt megparancsolta Bernátnak, hogy egy éven át semmiféle külső munkában ne vegyen részt és ezt az időt csak imádságra és egészsége helyreállítására szentelje. Bernát alázatosan engedelmeskedett, még pedig nemcsak a püspöknek, hanem az orvosnak is, kit a püspök szentünk egészségének helyreállításával megbízott. Pedig ez az intézkedés nem volt valami szerencsés s szentünk egykori életírója valósággal elrémült mikor az orvos „kezelésmódját“ látta s „gyilkos“-nak, „szentségtörő“-nek nevezi őt. Az év elmultával egészsége mégis annyira-mennyire helyreállt s az egy ideig tétlenségre kárhoztatott lángbuzgalom most fokozott erővel tört ki szívéből. Élőszóval és írásban mind messzebb és messzebb vetette ki az ige háló-

ját s a kortársak kifejezésével élve „a lelki halak nagy sokaságát húzta ki minden húzással“. Nincs itt terünk arra, hogy azokat a csodás megtéréseket, melyek Szent Bernát prédikációit, sőt néha pusztá megjelenését követték, részletesen felsoroljuk. Csak egy esetet akarunk megemlíteni, amelynek színhelye maga a clairvauxi kolostor volt. Történt egyszer, hogy Henrik herceg, a francia király testvére, valami ügyben Clairvauxba érkezett. Egy új és eddig még nem látott világ tárult itt szemei elé. A szerzetesi egyszerűségnek és magábaszállottságnak látása, valamint Szent Bernát csodálatos egyénisége s ihletett szavai oly rendkívüli hatást gyakoroltak lelkére, hogy rövid, de érett megfontolás után kifejezte abbéli szándékát, hogy hátralevő életét Clairvauxban akarja tölteni. Hiába volt kísérőinek minden ellenvetése: a herceg állhatatos maradt s fölvéve a szerzetesi ruhát, alázatós és enge-

delmes tanítványa lett Szent Bernátnak.

Nem lehet tehát csodálkozni azon, hogy Szent Bernát nevét a hír szárnyaira vette s rövidesen Európaszerte ismertté tette. Akik nem érintkezettek vele személyesen, levélben keresték föl, hogy tőle, mint a Szentlélek kegyelme által különösen megvilágított férfiútól ügyes bajos dolgaikban tanácsot kérjenek. S az egyszerű szerzetes, kinek az volt a legforróbb vágya, hogy a világ előtt ismeretlenül csupán Istennek éljen s kolostora csendjében imádság s az önmehtagadás jámbor gyakorlatai között töltse napjait, egyszerre csak azon vette észre magát, hogy a keresztény világ legfontosabb ügyei az ő alázatos kezében futnak össze s az ő szellemi irányítása szerint alakulnak. Az az esemény, mely Szent Bernát rendkívüli hatását korára a legszembetűnőbb módon mutatja, megérdemli, hogy vele egy kissé bővebben foglalkozzunk.

III.

Szent Bernát az egyházszakadás megszűntetője.

II. Honorius pápa halála után (1130) roppant nagy zavarok dulták fel Rómának s vele az egész katolikus Egyháznak békéjét. Leoni Péter, egy dúsgazdag, nagybefolyású, de botrányos előéletű bíboros minden eszközt, amit csak hatalmas vagyona és rokonsága nyújtott, fölhasznált arra, hogy a pápai trónra léphessen. A jobb érzelmű bíborosok azonban megborzadtak arra a gondolatra, hogy egy ilyen méltatlan ember legyen Krisztus földi helytartója, azért, hogy Leoni Péter fondorlatait megelőzzék, Gergely bíboros személyében sietve választották meg az új pápát, ki a II. Ince nevet vette föl. Mikor ez az esemény Péternek s párthíveinek tudomására jutott, ahelyett, hogy a megváltozhatatlanba

belenyugodtak volna, új választásra gyűltek össze, s a pártjabeli bíborosok II. Anaklét néven Pétert ugyancsak pápává választották. Erre aztán kitört a harc; II. Anaklét hívei égettek és raboltak, a Szent Péter templomot erőszakosan hatalmukba kerítették és rövid idő alatt annyira uraivá lettek a helyzetnek, hogy II. Ince kénytelen volt Rómából elmenekülni. Útját, mint az üldözött pápák annyian, Franciaország felé vette. A francia király azonban zavarban volt; Rómától távol lévén, személyesen nem volt alkalma meggyőződni a választások lefolyásáról, s így nem tudott biztos ítéletet alkotni arról, vajjon a két pápa közül melyik Szent Péternek igazi, jogszerű utóda. Országá nagyjait és püspökeit tehát Etampes-ba (Etamp) gyűjtötte, hogy a roppant fontos s az egész Egyházra kiható kérdésben tanácskozzanak. A gyűlésre meghívták a clairvauxi apátot is. Elképzelhetjük azonban a szent férfiú meg-

lepetését, sőt rémületét, mikor meghallotta, hogy az országnagyok és püspökök egyhangúlag reá bízzák a döntő ítéletet, s az ő véleményét szándékoznak irányadóul elfogadni. Félve és remegve ugyan, mégis kénytelen volt magára vállalni ezt a kimondhatatlan felelősséggel járó megbízatást. Áttanulmányozta tehát a két választás körülményeit, összehasonlította a két megválasztottnak életét és érdemeit és ezek alapján kijelentette, hogy II. Ince az, kihez az Egyháznak csatlakoznia kell. Az egész gyűlés úgy hallgatta, mintha csak a Szentlélek szólt volna belőle, s ítéletét egyhangúlag elfogadva rögtön elénekelték a „Te Deumot“ s II. Incének hűséget esküdtek.

Franciaországban ezzel vége volt a zavarnak és kétségnek. Nem így Angliában. Az angol király, I. Henrik, valamint az angol papság, továbbra is inkább II. Anakléthez húzott. A pápa azonban az étampesi gyűlésen felismerte Szent Bernát-

ban azt az embert, akit a további hódításokra legjobban felhasználhat. Őt küldte tehát az angol királyhoz, hogy azt s vele az angol papságot a maga ügyének megnyerje. A király kellő tisztelettel fogadta ugyan a szent apátot, de álláspontjából nem egy könnyen engedett. Szent Bernát előterjesztésével szemben lelkiismereti aggályokkal állt elő: hátha vétkezik, ha II. Incéhez csatlakozik. „Ha csak ez a baj — mondja a szent — hát ezért a bűnödért magamra vállalom Isten előtt a felelősséget; aztán legyen rá gondod, hogy a többieket magad hozd rendbe“. A király le volt győzve; csakhamar személyesen megjelent II. Ince előtt, hogy bemutassa neki hódolatát.

Most a német császár, III. Lothár volt hátra; ha azt is sikerül megnyerni, akkor II. Ince ügye biztosítva van. A pápa személyes találkozásra szólította fel a császárt. A találkozás meg is történt Lüttichben, hol III. Lothár olyan fényes fogad-

tatásban részesítette II. Incét, hogy mindnyájan a legszebb reményekkel néztek a jövő elé. Egyszerre azonban kínos fordulat állott be. A császár felhasználva II. Ince szorult helyzetét, elismerését egy olyan feltételhez kötötte, melyet az Egyház sarkalatos jogainak, sőt szabadságának megsértése nélkül semmiképpen sem teljesíthetett. A pápa és a bíborosok halálra rémültek, mikor a császár haragos, sőt fenyegető követelését hallották. De szerencsére ott volt Szent Bernát, kit a pápa nem akart többé oldala mellől elbocsátani. Mint egy sziklafal állott ellen a szent apát, — mondja egykori életrajzírója — és vakmerően szembeszállt a császárral és bámulatos nyíltsággal lobbantotta szemére ezt az ármányos tervet. Nem is hatás nélkül, mert a császár meghátrált és tervéről lemondott. Sőt azt is ígérte, hogy öt hónap múlva hadsereget vezet Olaszországba s Rómát a törvényes pápa számára visszafoglalja.

II. Ince, hogy szeretetét és őszinte megbecsülését Szent Bernát iránt kimutassa, Olaszországba való visszatérése előtt meg akarta őt látogatni otthonában, a kedves Clairvauxban. Amit ott látott, az felülmulta minden képzeletét; a szerzetesi szegénységnek, a tökéletes magábaszálltságnak s mennyei áhítatnak szemlélete szinte magán kívül ragadta őt, úgy, hogy egész kíséretével együtt hangos zokogásba tört ki.

Szent Bernát, kinek állandóan, gyöngé egészségét a sok munka már eddig is nagyon megviselte, szívesen maradt volna otthon magányában; de a pápa egyenes óhajára csakhamar fel kellett áldoznia nyugalmit s a szemlélődő élet édességét. II. Ince ugyanis, ki eközben Felső-Olaszországba érkezett, megdöbbenve látta, milyen erős ott II. Anaklét pártja. A császár serege is, mely ezalatt II. Ince segítségére megérkezett, olyan nevetségesen csekély volt, hogy a lombardiai városok valóságos gúny-

kacajjal fogadták, midőn tőlük hódolást követelt. — A pápa látta, hogy itt megint csak Szent Bernát életszentsége és ékesszólása segíthet. S valóban a makacs, egymással, a császárral s a pápával egyaránt hadilábon álló városok szinte egy csapásra meghódoltak az egyszerű szerzetes előtt s lelkesedve ismerték el pápának II. Incét. Mielőtt azonban Rómában a végleges diadalünnepet megülhették volna, Szent Bernátnak francia földön akadt ismét dolga, hol Vilmos, Aquitania hercege, még mindig II. Anakléttel tartott s durván bánt a II. Incepárti püspökökkel. Szent Bernát már régebben igyekezett őt megtéríteni, de minden igyekezete hajótörést szenvedett a herceg megátalkodottságán. Szentünk most egy merész lépéshez folyamodott. Megjelent Aquitániában s ott egy templomban szentmisét mondott. A herceg szintén jelen volt, de mint kiközösített egyén, csak a templom

előcsarnokában foglalt helyet. Mikor Szent Bernát a misében az áldozáshoz ért, mindenkinek bámulatára fogta az Úr szent testét s a templom bejárata felé ment s egyenesen a megzavarodott herceg előtt állt meg és túlvilági ihlettséggel így szólt hozzá: „Kértelek s te nem hallgattál rám. Könyörögtek Isten szolgálói: megvetted őket. Ime! most a Szűznek Fia jön hozzád, aki feje és ura annak az Egyháznak, melyet te üldözöl. Előtted áll a Te Bírád, akinek nevére ég, föld s a pokol földre borul. Előtted áll Bírád, akinél leszámolni kell lelkednek. Hát azt is elutasítod, hát azt is, mint szolgálait megvetni mered?” A hatás leírhatatlan volt; a herceg iszonyatos remegés között földre zuhant, majd a Szent parancsára felemelkedve, késznek mutatkozott minden elégtételre. Az egyházszakadás ezzel francia földön véget ért, az eddig erőszakos és vad jellemű herceg pedig példás vezeklés

után szentség hírében fejezte be életét.

Hogy Szent Bernát időközben Olaszországból visszatért, annak az volt az oka, mert a békealkudozások Rómában II. Anaklét konoksága miatt teljesen eredménytelenek maradtak, a császár serege pedig nagyon gyöngye volt arra, hogy a vitás kérdést fegyveres erővel megoldhatta volna. Miután Szent Bernát Aquitániában dolgát elvégezte, a pápa sürgető kérésére újból Olaszországba ment és teljes erővel folytatta ismét a harcot II. Ince érdekében. A hatás nem is maradt el; II. Anaklét hívei egyre fogytak s nemsokára azt vette észre, hogy legtekintélyesebb párthívei II. Ince táborában vannak. Meghódolásról azonban a gögös ember még mindig nem akart hallani, de Isten türelmének mértéke végre betelt. II. Anaklét egészen rövid betegség után meghalt. Az a pár bíboros azonban, ki folyton kitartott mellette, nem

tudott nyugodni; IV. Viktor néven új ellenpápát választott. Ez a szerencsétlen ember azonban csakhamar belátta, milyen útra tévedt, s lelkiismerete szavát követve, éjnek idején Szent Bernát lakására ment, a pápai jelvényeket lábai elé helyezte s oltalomért esedezett hozzá. Szent Bernát örömmel fogadta a hódolatot, másnap elvezette őt II. Incéhez, kitől azután könnyes szemmel és bánat közt kért bocsánatot.

A béke létrehozója pedig, kit a nép még az utcákon is hangosan ünnepelt s lelkesedésében a „haza atyjának“ nevezett, alig várta, hogy elhagyhassa győzelmének és dicsőségének színhelyét s visszatérhessen kedves testvérei közé, a claurvauxi csöndes monostorba.

IV.

Szent Bernát a hittisztaság védője.

Szent Bernát azonban nem sokáig élvezhette Clairvauxban a magány nyugalma és az áhítatgyakorlatok édes örömeit. Csakhamar újból a tettek mezejére szólították őt Abelárdnak, ama kor egyik bámult tudósának veszélyes tanai. Először személyesen kereste fel Abelárdot s egyéniségével olyan ellenállhatatlan hatást gyakorolt rá, hogy az késznek nyilatkozott téves állításainak visszavonására. A kevélység szelleme azonban erőt vett rajta s ahelyett, hogy adott szavának állt volna, Szent Bernátot nyilvános vitatkozásra szólította fel. Midőn azonban itt Szent Bernát előterjesztette Abelárd téves állításait s felszóllította, hogy adja elő, ha vannak rájuk vonatkozó bizonyítékait, a világhírű

tudós egy szót sem tudott szólni s minden védekezése abban állott, hogy a püspöki zsinat tekintélye ellen a pápához föllebbezett. Később barátainak megvallotta különös viselkedésének okát, hogy tudniillik emlékezete ebben az órában, majdnem teljesen megzavarodott, értelme elhomályosult s öntudata elhagyta. A zsinat természetesen kárhóztatta a szóban forgó tételeket, a római pápa a maga részéről szintén hozzá járult a hozott ítélethez s Abelárdnak örökre megtiltotta a tanítást. S az egykor bámult és ünnepelt tudósban volt annyi lelkiező, hogy alázatosan meghajolt az Egyház tekintélye előtt s Szent Bernáttal is kibékülve, töredelmes bűnbánatban töltötte el életének hátralevő éveit.

Tanítványai azonban — sajnos — nem követték mindnyájan mesterük példáját; s ama zavarok megszüntetésében, melyet különösen ezek egyike, bresciai Arnold idézett elő az egyházi és világi élet terén,

szintén nagy része volt a fáradhatatlan clairvauxi apátnak. Ez időben történt, hogy a bíboros testület II. Lucius halála után Szent Bernát egy tanítványát, a Szent Vince és Anasztáziusról nevezett ciszterci monostor apátját emelte III. Jenő néven Szent Péter trónjára. Szent Bernát csodálkozva és bizonyos rémülettel hallotta a hírt, mely vele lelki gyermekének felmagasztalását közölte, mert attól tartott, hogy a kolostori magányban élő szerzetes nem fog rendelkezni azokkal a tulajdonságokkal, amelyek e mérhetetlenül nagy és nehéz állás betöltéséhez szükségesek.

A szeretet és az aggodalom, melylyel atyai lelke III. Jenő lépteit kísérte, arra ösztönözte őt, hogy a neki osztályrészül jutott mennyei bölcsesség kincseit megossza tanítványával; egy könyvet írt tehát a számára, melyben összefoglalta mindazokat az elveket, melyeknek a pápa magánéletét s egyházkormányzói mű-

ködését irányítaniok kell. Ezt a könyvet, melynek címe: „Az elmélkedésről” (latinul: De Consideratione) maguk a pápák mintegy „a pápaság törvénykönyvének” fogadták el s közülük nem egynek mindennapi olvasmányává lett. Hogy maga III. Jenő milyen eredménnyel tanulmányozta, világosan mutatja az a körülmény, hogy a történelem a legnagyobb tisztelettel hajol meg az ő kormányzói bölcsesége előtt, hősies erényeiért pedig az Egyház „boldogok” sorába iktatta.

V.

Szent Bernát és a keresztes hadak.

III. Jenő korának egyik legnagyobb nevezetessége a keresztes háború. A Szentföldről ugyanis egymásután érkeztek a szomorú hírek, hogy a pogányok mindjobban előnyomulnak s már-már az a veszély

fenyeget, hogy a Szentföld birtoka kisiklik a keresztények kezei közül. III. Jenő tehát elhatározta, hogy új keresztes háborúra szólítja fel a keresztény világot s e háború hirdetésével „mézesajkú“ mesterét, a clairvauxi Szent apátot bízta meg. Szent Bernátot a pápa óhaja valósággal rémületbe ejtette. Hiszen már 54 éves volt és hozzá teste már anynyira elerőtlenedett, hogy alig tudott a lábán megállni. Hát még a roppant felelősség, mellyel ez a nagy megbízatás jár! És még sem habozott; lelke előtt, mely mindent természetfölötti szempontból szokott megítélni, a pápai parancs elhangzása után csak egy kötelesség lebegett: az engedelmisség; az eredményt teljesen Istenre bízta. Sietett tehát Vezelaybe, hová Lajos francia király gyűlésbe hívta országa rendeit, hogy a keresztes hadjárat megindításáról tanácskozzanak. Szent Bernát a király társaságában ment föl a szabad ég alatt felállított emel-

vényre s onnét kezdett beszélni ifjú tüzzel s azzal az ékesszólással, melynek forrása nem az emberi ész és tudás, hanem az isteni kegyelem, a Szentlélek ihlete s éppen azért ellenállhatatlan. És valóban leírhatatlan az a hatás, melyet a Szentnek szavai a jelenlevő sokaságra gyakoroltak; szinte mámoros elragadtatásban hangzott föl minden oldalról a kiáltás: „A keresztet! A keresztet! Isten akarja!” A király Szent Bernát lábai elé borulva fogadta meg, hogy a Szentföld segítségére siet; püspökök, grófok, lovagok s minden rendű és rangú férfiak tüzték mellükre legott a keresztet s késznek nyilatkoztak arra, hogy a király seregéhez csatlakoznak. Szent Bernát a nagy tolongás miatt úgy szórta szét a tömeg közé a keresztet; s mivel a kéznél levők száma nem volt elég, saját ruhájából vágdalt le darabokat, hogy belőlük aztán keresztet készítsenek. Azt határozták, hogy a hadjáratot

jövő tavasszal kezdik meg; Szent Bernát pedig ez alatt szerte járt az országban, hogy a híveket a szent háborúban való részvétre tüzelje. Körútját egy, azon korabeli író nem utazásnak, hanem repülésnek mondta. Teste, melyet különben csak alig vonszolt, most nem ismert fáradságot, kimerültséget; nagy lelke, mely minden nehézséggel diadalmasan szállt szembe, legyőzte az anyag gyöngeségét. Gyujtó szavaira a keresztesek száma csakhamar hihetetlen sokaságra nőtt s a csodálat és lelkesülés lángja Szent Bernát személmélye iránt oly magasra csapott fel, hogy Chartresben (Sartr) őt magát akarták megválasztani a hadjárat fővezéréül. Ő azonban a kitüntetést szerényen visszautasította, azt hozva fel okul, hogy neki, a szerzetesnek, még ha ereje meg is engedné, más a hivatása, minthogy hadakat vezéreljen.

Mialatt Szent Bernát Franciaországban prédikálta a keresztes had-

járatot, Németországban a zsidók ellen fordult a felizgatott nép. Ott ugyanis egy Rudolf nevű szerzetes, anélkül, hogy megbízása lett volna, szintén a keresztes háborút hirdette; e közben azonban arra szólította fel a népet, hogy előbb idehaza végezzenek Krisztus ellenségeivel, öl-jék meg a zsidókat s csak azután menjenek a Szentföldre a pogányok ellen. Ennek a dolognak híre csakhamar eljutott Szent Bernát fülébe is s az Isten embere mély fájdalommal hallotta, hogy egy szerzetes a szent ügy érdekében büntényre, közönséges gyilkosságra izgatja a könnyen félrevezethető tömeget s vérrel szennyezi be Krisztusnak szep-lőtelen tiszta zászlóját. Sietett tehát Németországba, hogy Rudolfot elhallgattassa s a mozgalmat helyes irányba terelje. Miután Rudolfot rá-bírta, hogy izgatásaival felhagyjon és kolostorába visszatérjen, haladéktalanul Frankfurtba ment, hogy az ott időző császárt felszólítsa a had-

járatban való részvételre. III. Konrád azonban nem mutatkozott rá hajlandónak. Szent Bernát tehát elhagyta Frankfurtot, hogy Németországban is szerte járjon s a népnek hirdesse a keresztes háborút. Működésének főszínhelye a Rajna vidéke, a roppant terjedelmű konstanci egyházmegye volt. Az egykori följegyzések csodálatos dolgokat beszélnek Szent Bernátról és erről az útvjáról. A német nép előtt, minthogy németül nem tudott, a maga anyanyelvén, franciául beszélt, s hallgatói mégis jobban épültek s lelkesedtek szavain, mintha a legkitűnőbb tolmács magyarázta volna: a meghatottság könnyei hatottak szemükből s bűnbánattal verték mellüket. A csodáknak, melyeket ezen utazása alatt tett, se szeri, se száma; csak egyetlen napon, december 9-én 36 személy részesült csodálatos gyógyulásban. „Az a három nap, melyet Konstancban töltött — mint életrajzírója mondja — annyira bővel-

kedett csodás jelenségekben, hogy az útitársak szinte zavarba jöttek.

Amint egyik csodának hírét hallották és odafutottak, hogy biztos adatokat szerezzenek, már ismét fölzúgtak a harangok és más oldalról hangzott ezer meg ezer torokból az örömrivalgás: ismét csoda történt“.

E közben elközeledett a karácsony ünnepe, melyen a császár birodalmi ülést akart tartani Speierben. Erre az alkalomra Szent Bernát is odaérkezett. Bevonulása Speierbe valóságos diadalmenet volt. A püspök, a papság és a polgárok kereszttel és zászlókkal mentek elébe s harangzúgás között vezették a székesegyházba, melynek bejáratánál a császár és a német fejedelmek vártak rá s a legnagyobb tiszteletnyilvánítás között fogadták őt.

Az ünnep elmúlt s bár Szent Bernát ismételten felszólította a császárt a keresztes vállalat támogatására, szavai eredménytelenül hangzottak el: a császár csak nem akarta rész-

vételét megígérni. Aprószentek napján ismét nagymise volt a székesegyházban s azt Szent Bernát mondta. Szentmise után anélkül, hogy szándékát előbb jelezte volna, egész váratlanul a szószékre lépett s Isten ügyéért élő-haló lelkének izzó hevével emlékeztette a császárt arra a sok kegyelemre, melyet a Mindenható kezéből nyert, s félelmet nem ismerő nyíltsággal lobbantotta szemére a hálátlanságot, mely vonakodásában megnyilatkozik. Mintha nem is egy gyöngé ember, hanem maga Krisztus hallatta volna szemrehányásait, olyan ellenállhatatlan erő nyilatkozott meg az ékesszólásnak emelávfolyamában ; s mikor a szónok befejezésül magát Krisztust, leendő ítélőbíróját szólaltatta meg : „Oh ember, mit tehettem volna még neked, amit nem tettem ?” A császár megtörtén s könnyes szemekkel így kiáltott fel : „Ígaz, igaz sok kegyelemben részesültem. Nem is leszek hálátlan ; készen vagyok annak, aki

hív: Krisztusnak szolgálatára lenni!”

Szent Bernát befejezte küldetését: a kereszteshadjárat sikere biztosítottak látszott. De sajnos az események későbbi alakulása nem felelt meg a magasztos előzményeknek. Részben a görögök árulása, de még inkább a keresztések egyenetlensége és undok, keresztényhez nem illő kicsapongásai meg hiúsították a pápa és Szent Bernát legszebb reményeit. S mikor a válalat szerencsétlen kimenetele köz hírré lett, az általános elkeseredés panasz hangja zúgott fel Szent Bernát ellen, mint aki a háború hirdetésével oka volt az egész szerencsétlenségnek. Szent Bernát a tiszta lelkiismeret öntudatával s alázatosan fogadja a szemrehányásokat. „Jobb szeretem — úgymond — ha az emberek inkább én ellenem zúgolódnak, mint az Isten ellen. Dicsőségnek tartom, ha én paizsul szolgálhatok Istennek és inkább énrám csapkodnak a zúgolódnak és ká-

romlásnak mérgezett nyilai. Jól van ez így! Hadd legyek én gyalázatos, csak Istennek dicsősége maradjon szent és sértetlen!”

VI.

Szent Bernát és az eretnekek; a békebíró.

A nagy megeröltetés közben anyyira elgyöngítette őt, hogy majdnem állandóan kénytelen volt a betegágyat nyomni. Epedve várta már azt az órát, mely őt a test bilincseitől örökre feloldja. Csakhamar azonban ismét talpra állt, hogy diadalmasan szálljon szembe a Délfranciaországban dühöngő eretnekekkel. Ezen útjában szintén csodát-csodára művelt. Köztük legnevezetesebb az az eset, amely Sarlatban történt. A lakosok itt ugyanis kenyeret vittek elébe, s ő megáldva a kenyeret, azt mondta a tömegnek, hogy amely beteg ebből eszik, meggyógyul. A

vele levő chartres-i püspök megijedt erre a kijelentésre s hogy mérsékelje látszólagos vakmerőségét, hozzátette: „Aki élő hittel eszik belőle!” „Nem — válaszolt Szent Bernát — nem úgy mondtam. Értsétek meg jól, minden beteg, aki eszik belőle, meggyógyul: ezzel mutatja meg Isten, hogy mi az Ő nevében jövünk!” S valóban úgy is történt. A megnyilatkozó isteni erőnek, hogy is állhattak volna ellen a sötétség fajzatai? Szent Bernát útját teljes siker koronázta: Isten fényes diadalt aratott szolgája által a tőle elfordult, eretnekségbe merült lelkeken.

Szent Bernát életének vége felé közeledünk. A leheletszerű, gyöngetest eddig is csak Isten különös kegyelme, csodás segítsége folytán bírta ki azokat a roppant fáradalmakat, melyek egy erős, egészséges szervezetet is kimeríthettek volna. Most azonban úgy látszott, hogy Isten megelégtelte hű szolgája munkálkodását s készül őt magához hívni

az örök hazába. Az 1152—1153. év telén a teljes kimerülés jelei között újra ágyba esett: csak reggelenként tudott egy kicsit felkelni, hogy szentmiséjét elvégezhesse. Testi ereje folyton hanyatlott, de szellemének frissége nem hagyta el. A legnagyobb könnyűséggel tudott elmerülni az imádságba és elmélkedésbe. Hónapok óta lebegett így élet s halál között, mígnem a tavasz egy kis enyhülést hozott szenvedéseire. Ez a pillanatnyi javulás a Gondviselés intézkedése volt. Hillin trieri érsek jelent meg ugyanis Clairvauxban s könnyes szemmel beszélt el szent Bernátnak, hogy a metziek s a lotharingiai herceg között véres harc folyik és sürgetve kérte őt, hogy a békéltető szerepét vállalja magára. Csak az ő személyes közbelépése lenne képes a bosszútól lihegő ellenfelek kezéből a fegyvert kicsavarni. A clairvauxiak az érseknek ebben a kérésében valóságos merényletet láttak apátjuk élete ellen, aki csak

hogy éppen lábadozni kezdett súlyos betegségéből; de Szent Bernát úgy érezte, hogy a kötelesség szava szólítja s ez a tudat ismét erőt öntött elhalt tagjaiba. Az ellenséges csapatok a Mózél-folyó partján éppen farkasszemet néztek egymással, mikor Szent Bernát két szerzetes vállára tamaszkodva megjelent közöttük. Szavai s a csodatevő erő, mely ez alkalomból ismét szembe-tűnő módon kezdett megnyilatkozni, megtették a kellő hatást: a béke létrejött s Szent Bernát nyugodt lélekkel térhetett vissza Clairvauxba — meghalni.

VII.

Utolsó betegsége és halála.

S valóban, most már gyorsan közeledett az utolsó óra. A nagy akaraterevel egyidőre legyőzött betegség újra teljes súllyal nehezedett rá, maga is érezte, hogy a metzi kirán-

dulás volt utolsó műve a világban. Most már csak az örökkévalóság gondolatával foglalkozott. Az utolsó hetekben meglátogatta őt a langres-i püspök s elkezdett beszélni vele azokról a dolgokról, melyek az időtájt napirenden voltak ; de úgy vette észre, hogy a beteg nem is igen figyel oda, lelke valami más, láthatatlan dolgon mereng. S midőn a püspök ezen csodálkozott, a szent így válaszolt neki : „Ne csodálkozzál, én már nem vagyok e világból való !”

Állapotát az utolsó napokban maga írja le Ernald bonnevalle-i apáthoz intézett levelében. Elmondja híven, őszintén rendkívüli szenvedéseit : hogy az álom teljesen elhagyta s így az éjjeli nyugalmat is gyötrellem váltotta föl, hogy gyomrában roppant fájdalmai vannak s ételt egyáltalán nem tud magához venni ; hogy lábai is megdagadtak, mint a vízkórosé. S azután így folytatja : „De azért, hogy mindent megmondjak barátomnak, de azért a benső em-

ber egészséges s a beteg testben a szellem egészen üde. Imádkozzál értem az Údvözítőhöz, aki nem akarja a bűnös halálát, hogy adjon nekem minél gyorsabb s minél boldogabb kimúlást". S valóban bár rendkívül szenvedett, lelke Istenben való nyugalomát, derűjét egy pillanatra sem vesztette el.

Elképzelhetjük azt a mélységes fájdalmat, mely a clairvauxiak szívét eltöltötte, midőn látták, hogy jószágos atyjuktól el kellett válniok. A haldokló, bár az elválás gondolatára magának is könnyek szöktek szemébe, szeretettel vigasztalta őket s megígérte nekik, hogy halála után sem feledkezik meg róluk. Körüljártatva rajtuk „galambszemeit" — mint egykorú eletrajzírója mondja, buzdította, lelkesítette őket, hogy maradjanak meg az isteni félelem és szerzetesi kötelesség útján. S „végrendeletül" különösen három erény gyakorlatát kötötte erősen szívükre: az alázatosságot, a türelmet és a szere-

tetet. S mikor azt a végtelen kegyeletet és ragaszkodást látta, mely az őt körülálló szerzetesek, apátok, sőt püspökök arcán, szavaiban és könynyeiben megnyilatkozott, a szent férfiú roppant zavarba jött. Alázatosságában nem tudta megérteni, miért halmozzák el őt a szeretetnek és tiszteletnek oly megható, oly őszinte és igaz jeleivel, holott ő oly kicsinynek érezte magát egész életében és sejtelmével sem bírt annak az erkölcsi nagyságnak, melyet benne az egész világ csodálva szemlélt. S mikor látta, hogy gyermekeinek szeméből egyre csak hull a könny s a szeretet esdeklő szavával kéri őt: „Atyánk! jó Atyánk! ne hagyj el bennünket; mi lesz belőlünk, ha te nem leszel velünk“, — megeredtek az ő könnyei is és nem tudta, mit kívánjon inkább: ittmaradni még továbbra is gyermekei körében, vagy elmenni oda, hova szíve-lelke oly régtől fogva s oly epedve vágyott — az örök hazába. Választani nem

tudva, teljesen Isten akaratára bízta magát. S Isten határozott: Szent Bernát a végső szentségek áhítatos felvétele után egy könnyű sóhajtással visszaadta nagy lelkét Teremtőjének 1153 augusztus 20-án.

Boldog szelleme az elköltözöttnek ; — kiált fel szent elragadtatással egy szemtanú — boldog szelleme az elköltözöttnek, kit így emeltek az egek magasságai felé a nagy érdemek ; akit így kísért a végső útra fiainak epekedő szeretete ; akit így fogadott az égi lakóknak utána már oly régen sóvárgó kara ! Boldog és igazán derült volt az a nap, amelyen felvirradt szellemének az örök világosság napja, Krisztus. Ez volt az a nap, mely után annyit sóhajtozott, melyről annyit elmélkedett, melyért annyit imádkozott. Boldog halál, mely a munkából a nyugalomba vezetett, a várakozásból a jutalomra, a küzdelemből a babérra, az enyészetből az életbe, a hitből a világosságba, a zarándoklásból a ha-

zába, a világból az Atyához!" A nagy Isten-kereső végre célhoz ért: megtalálta azt, akinek látása, bírása után egy hosszú életen át annyira epedett s akinek atyai, szerető szívéen most már örökre megnyughatik. Az Egyház 1174 január 18-án avatta szentté benne egyik legnagyobb fiát; s ezt a kitüntetést aztán 1830. teljessé tette, megkoronázta azzal, hogy a hátrahagyott irataiban századokon keresztül csodált „mézajkú" mestert hivatalosan is az egyháztanítók, doktorok sorába iktatta.

„Bernát, az Isten embere — mondja róla egy újabb életrajzírója — aki Európát félszázadon át kezében tartotta, nem ismert mást, mint Istent és Isten érdekeit. Egészen Isten szeretetének és szolgálatának élve, nem akart más lenni, mint *szerves*; és ez az egy szó mindent megmond".

Szent Bernát életének és működésének eme vázlatos rajza is meggyőzhet mindenkit arról, hogy szen-

tünk valóban Istennek választott edénye volt, s nagy dolgok végrehajtására használta őt eszközül a Mindenható. A maga részéről azonban ő is megtett mindent, hogy a kapott kegyelmeket Isten dicsőségére, a saját és embertársai üdvére minél nagyobb mértékben gyümölcsöztesse.

VIII.

Rövid jellemzése.

A tökéletesség lényege a szeretetben áll, s ennek legbiztosabb útja az alázatosság és önmegtagadás. Szent Bernátról bizvást elmondhatjuk, hogy élete az alázatosság valóságos csodája volt. Lemond mindenről, ami rá előkelő származásánál, nagy vagyonánál s kiváló tehetségénél fogva a világban várt volna, s egy szegény, akkor még majdnem ismeretlen kolostorba, Citauxba vonul, hogy annak falai közé temetkezve, egye-

dül Istennek s lelke tökéletesítésének élhessen. De a világ, melynek szemei elől el akarja magát rejteni, csakhamar csodás dolgokat hall róla. Szent Bernát szinte ijedten veszi észre, hogy akarata ellenére az események forgatagába, a történelem színpadára került.

Bár nem tudta megérteni, hogy miért kell neki majd minden fontosabb dologban részt vennie s miért adják át legtöbbször éppen neki a vezetőszerpet, holott ő olyan tudatlannak, olyan gyöngének és nyomorult bűnösnek érzi magát: mégis engedelmeskedett, mert az egyházi felsőbbség parancsában Isten akaratát látta és tisztelte. Hát még mikor a csodatevő erő is kezdett benne megnyilatkozni! A csodás jelenségek oly nagy számban fordultak elő s valódiságukhoz annyira nem fért kétség, hogy Szent Bernát legmélyebb alázatossága mellett sem tagadhatta őket.

De ez a körülmény csak még in-

kább fokozta zavarát. Tudja, hogy szentéletű férfiak néha tettek csodát; de hogy merné ő magát ezek közé sorolni! Viszont azt is tudja, hogy néha idéztek elő látszólagos csodákat csalók is; ám lelkiismerete megnyugtatja, hogy ezek közé sem tartozik. Hol tehát e jelenségek magyarázata? Mi szándéka van velük Istennek? Végre hosszas töprengés után talál magyarázatot, mely alázatosságát is kielégíti, s a csodák valódiságát is elismeri. „Nem azok kedvéért történnek — úgymond — a csodák, akiket Isten eszközül használ föl, hanem a szemtanúk kedvéért. A csodák, melyeket Isten valaki kedvéért végbe visz, nem jelentik azt, mintha az illető, aki eszköz volt benne, másoknál szentebb volna; hanem egyedüli céljuk az, hogy a szemtanúk az élet-szentség szeretetére és követésére buzduljanak“. Kísérői, kikkel e gondolatát közölte, hallgattak: nekik nem volt szükségük semmiféle ma-

gyarázatra ; a helyzet anélkül is teljesen világos volt előttük. Szent Bernát pedig ily módon megnyugtatta magát abban a szilárd meggyőződésben, hogy ő a legutolsó, legnyomorultabb gyermeke az Egyháznak, csodát-csodára művelt s egy emberöltőn keresztül — úgyszólván — egész Európának szellemi vezére volt. S talán nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy összes csodái között ez a mélységes és mindvégig megőrzött alázatosság volt a legnagyobb csoda.

Szent Bernát szeme előtt folyton az örökkévalóság, a mennyei haza képe lebegett, amelynek boldogságát azonban csak önmegtagadás által biztosíthatjuk magunknak. Éppen ezért folyton arra törekedett, hogy az önmegtagadásban minél jobban megközelítse a jó szerzetes eszményképét s a világnak, a testi élvezeteknek teljesen meghalva, egyedül Istennek éljen. Jóllehet Burgundia legelőkelőbb családjainak egyikétől származott, s gyermek és ifjúkorát

kényelmes jólétben töltötte, szerzetbe lépése után megvont magától mindent, ami az életfönntartáshoz nem volt nélkülözhetetlenül szükséges. A kemény kézi munkából, melyet ez időtájt a ciszterciek végeztek, teljes mértékben kivette a maga részét: kapált, fát vágott stb., amint azt a szerzetes-szabályok előírták. A böjt megtartásában pedig oly szigorú volt, hogy valósággal belebetegedett, s gyomra alig tudott valamit megtartani. Egyszer víz helyett tévedésből olajat ivott, máskor meg vaj helyett zsírt adtak neki s azt megette anélkül, hogy a különbséget észrevette volna. S bár később belátta, hogy buzgal-mában túllőtt a célon, s a nagy szigorúsággal elgyöngítve testét, alkalmatlanná tette magát arra, hogy Isten dicsőségére még többet dolgozzon, a leghatározottabban kárhozhatja azok eljárását, kiknek esze mindig csak egészségüknek gondozásán jár, akik többet törődnek a testtel, mint a lélekkel. Hogy szemét mennyire tudta

fékezni, s mennyire elmerült önmagába s a mennyeiek élvezetébe, arra egy érdekes példát hoznak fel életírói. Egy nap a genfi tó mentén utazott; s mikor este szállásukra érkeztek, kísérői Szent Bernát jelenlétében a gyönyörű látványról kezdtek beszélni, melyet a tó szemlélete nyújtott. Szentünk kíváncsian kérdezte, hogy miféle tóról beszélnek? Az útitársak bámulva vették észre, hogy Szent Bernát az egész hosszú idő alatt, míg a genfi tó mellett haladtak, mély elmélkedésbe merült s a fenséges természeti jelenségekből semmit sem vett észre.

IX.

A megtestesült Ige iránt való tisztelete és szeretete.

Szent Bernát lelki életében az evangéliumi ideál lehető tökéletes megvalósítására törekedett. S hogy

ez annyira sikerült neki, az annak a mélységes istenszeretnek tulajdonítható, mely őt már ifjú korában egészen hatalmába ejtette s minden cselekedetének irányt szabott. Különösen a megtestesülés titka volt az, ami oly közel hozta lelkéhez az Istent, hogy ebben a bensőleg szinte megtapasztalt közelségben egész élete az áldozatos, önmagát tökéletesen átadó viszonszeretnek szakadatlan himnusza lett. Csodálatos állt meg azelőtt a megfoghatatlan, szívünket annyira lenyűgöző misztérium előtt, hogy a végtelen Isten tisztán irántunk való szeretetből fölveszi a véges emberi természet s átéli köztünk és velünk mindazt a nyomorúságot, mely emberi voltunknak kísérője. Elragadtatva kíséri a megtestesült Ige földi életének különböző mozzanatait, melyek mindegyikéből az örök isteni szeretetnek egy-egy tűszikrája hull az ő fogékony szívébe, hogy annak hevét állandó izzásban tartsa és a

szentséges példakép követésére lelkesítse. De mégis főképp szent gyermekségének kicsisége, gyöngesége és kínszenvedésének lealázottsága és kimondhatatlan gyötrelmei hatolnak be mélyen szívébe s a viszontszertetnek gyakran az elragadtatásig fokozódó ereje a legnagyobb lemondásra, a leghősiesebb áldozatokra képesíti őt. Átérezte, jobban mondva átélte azt a nagy természetfölötti igazságot, hogy a megtestesült Isten-Fiának minden földi misztériuma a kegyelmek kiapadhatatlan forrása s aki elmerül bennük, abban kialakul — és pedig az elmerülés foka szerint — a Krisztus — hasonlóság.

A legnagyobb meghatottsággal szemléli a jászolban fekvő Kisdedet s a határtalan jóságnak, leereszkedő szeretetnek minden fogalmat felülmúló bizonyítékát látja ebben a tehetetlen állapotban. „Az öröm szava hangzott föl földünkön — mondja, vagy inkább énekli — az ujjongásnak és üdvösnek szava a bűnösök

hajlékaiban. Harsogjatok dicséretet
hegyek s tapsoljon az erdők min-
den fája az Úr színe előtt, mert jön.
Halljátok, egek és fogadd füledbe
föld; csodálkozzál és kezdj magasz-
taló énekbe, teremtett mindenség,
— de te ember különösen: Jézus
Krisztus, az Isten Fia születik Bet-
lehemben. Van-e olyan kőkemény
szív, mely meg nem lágyul erre az
igére? Lehet-e ennél kedvesebb hír-
adás? Lehet-e valami, ami ennél gyö-
nyörűségesebben szólna szívünkhöz?
Jézus Krisztus az Isten Fia, szüle-
tik Betlehemben! Rövid ige a ki-
csinnyé lett Igéről, de mennyire tele
van édességgel! Erölködik bennem
az érzés, mely ennek a mézédessé-
gnek bőségét szeretné szétárasz-
tani, de nem talál rá szavakat. Jé-
zus Krisztus, az Isten Fia, születik
Betlehemben! Ó egyetlen — párat-
lan születés, mely nem ismert fáj-
dalmat és a szemérem legkisebb
séreleme nélkül történt: nem nyi-
totta meg, hanem Isten számára

szentelte föl a szűzi méh templomát." Majd lelkesedéssel folytatja: „Ébredjetek föl, kik a porban vagytok és hangoztassátok dicséretét. Ime jön az Úr üdvösséggel, jön kenettel, jön dicsőséggel. Üdvösség nélkül ugyanis nincs Üdvözítő, kenet nélkül nincs Istentől fölkent Krisztus és dicsőség nélkül nem jön az Isten Fia. Boldog az a lélek, mely üdvösséged gyümölcsét megízlelte, mely futva fut keneteid vonzó illata után, hogy lássa dicsőségedet, mint az Atya egyszülöttének dicsőségét. Lélegezzetek föl ti elveszettek: jön Jézus, hogy keresse és megmentse azt, ami elveszett. Kapjatok erőre betegek: jön Jézus, aki irgalmának kenetével meggyógyítja a tört szíveket. Ujjongjatok, kiknek szívét nagy vágyak hevítik: leszáll hozzátok az Isten Fia, hogy országának társörököseivé tegyen benneteket." S enne a leereszkedésnek becsét még fokozzák szemünkben azok a körülmények, melyek között az Üdvözítő megje-

lent, különösen a szegénység, melyet már világbalépésekor eljegyzett magának. „A mennyekben — mondja — bőven volt gazdagság, dicsőség, de a szegénység, az hiányzott kincsei közül. A földön azonban sok-sok volt belőle, csakhogy az ember nem ismerte értékét. S az Isten Fia megkívánta ezt, leszállt érte a földre, hogy magának osztályrészül válaszsa s azzal, hogy így megbecsüli, a mi szemünkben is drágává tegye.“ S mily közel férközött hozzánk, szívünkhöz ez az isteni Kiseded! „Aki gyönyörűsége és dicsősége az angyaloknak, a nyomorultak üdve és vigasztalása lett; aki nagy és fölséges a szent városban s boldogsággal árasztja el az ég polgárait, ugyanő kicsiny és alázatos lett a számkivetés helyén s igen nagy öröme a száműzötteknek.“ S ebben az alázatosságban példaképünk akart lenni. „Öröktől fogva és mindörökké Isten vagy — mondja róla a próféta — és íme most egy napos kiseddedé

lett. S miért volt szükséges, testvéreim, hogy a Fölség Ura így kiüresítse magát, így megalázkodjék és szinte megsemmisüljön? Azért, hogy ti is hasonlóképpen cselekedjetek." S egy más helyen: „Tűrhetetlen arcátlanság, hogy a féreg kevély és fölfuvalkodik akkor, amikor a Fölség így kiüresíti magát." Éppen a mérhetetlen megalázkodás hozza oly közel szívünkhöz a Végtelent: „Minél kisebbé lett az emberi természetben, annál nagyobb-nak mutatta magát a jóságban; és minél hitványabb értem — mondja szent vakmerőséggel — annál drágább nekem." Ó alázatosság, Krisztus erénye — kiált föl —, ó fölséges volta az alázatosságnak, mennyire megszegyenítet a mi hiúságunk kevélységét!"

De az isteni szeretetnek még ennél is bámulatosabb, megfoghatatlanabb bizonyosságát látja és imádja az Údvözítő szenvedéseiben; nemcsak azokban, melyekkel világművét be-

fejezte, hanem mindazokban, melyek egész földi életén át elválaszthatatlan kísérői voltak. Életrajzírói szerint gyakran imádkozott a feszület előtt s azt szeretettel csókolgatta; s a legenda arról is beszél, hogy egy ilyen alkalommal a Fölfeszített lehajolt hozzá, átölelte s szívéhez szorította őt. „Mindjárt megtérésem — vagyis szerzetes életem — kezdetén azon voltam, — ugymond — hogy érdemeim teljes hiányának tudatában egy kis csokrot kössek és azt keblemre tűzzem, csokrot az én Uramnak gyötrelmeiből és keserűségeiből. Belekötöttem abba csecsemő-korának gyöngeségeit, azután a tanításban kifejtett munkáját, az utazásaival kapcsolatos fáradaimakat, imádságban töltött virrasztásait, barátainak hűtlenségét, a leköpdösést, az arculverést, a gúnykacajt s mindazt, amit váltságunkért elszenvedett. Az üdvösség csokra ez nekem; nem rabolhatja el tőlem senki. Örökké ott fog pihenni keblemen.”

S ami az Üdvözítő szenvedéseiben különösen megragadja, az az a páratlan türelem, melyet bennük tanított, az a csodálatos alázatosság, mellyel őket s a velük kapcsolatos meggyalázást elviselte, és a határtalan szeretet, mely mindennek forrása volt. „Zuhogva hullottak szent testére a gonoszok kalapácsütései; tagjait úgy szét húzták, feszítették, hogy meg lehetett számlálni minden csontját; átluggatták kezeit és lábait, — és Ő, mint a leölésre vitt bárány, nem nyitotta ajkát panaszra... S mily nagy alázatosság kellett ahhoz, hogy annyi gyalázkodásra, annyi hamis vádra nem válaszol semmit. Néztük Őt — modja róla a próféta — és nem volt tekintete, sem ékes alakja az emberek fiai fölött; sőt bélpoklosnak, az emberek gyalázatának gondoltuk volna Őt, aki az emberek között a legutolsó, a fájdalmak férfja s mintha csak maga az Isten alázta és verte volna meg! Ó legutolsó és legma-

gasztosabb! Ó alázatos és fölséges!
O emberek gyalázata és angyalok
dicsősége! Senkise fölségesebb, de
egyuttal senkise alázatosabb tená-
lad! Türelme és alázatossága még
drágább lesz előttünk, ha meggon-
doljuk, hogy a szeretet volt oka,
forrása. Azért a határtalan szere-
tetért, mellyel Isten bennünket sze-
retett, sem az Atya Fiának, sem
a Fiú önmagának sem kegyelmezett.
Igaz emberért is alig hal meg va-
laki, Te pedig bűnösökért szenved-
tél, a mi bűneinkért haltál meg.
Azért jöttél, azért haltál meg, hogy
megigazulttá tedd a bűnösöket, test-
véreiddé a rabszolgákat, örökös tár-
saiddá a foglyokat, királyokká a
száműzötteket. Van-e tehát, volt-e,
vagy lesz-e nagyobb szeretet ennél?
A próféta azt mondja róla: Fölál-
doztatott, mert Ó maga akarta. Neki
egyedül volt hatalma odaadni életét;
senkise vette el tőle, hanem önként
áldozta föl. Nagy gyöngeség meghalni;
de így halni meg, mérhetetlen erő."

S mélységesen megragadja lelkét az a végtelen irgalom a bűnösök iránt, mely a legrettenetesebb kínok között is hangos szóval tör elő szentséges Szívéből: Megostorozzák, tövis koronát nyomnak a fejébe, keresztre szegezik s gyalázatokkal halmozzák el; s mégis minden szenvedéséről megfélelkezve, így kiált föl: „Atyám, bocsáss meg nekik!” Ó tűrő és a bűnösökön szánakozó szeretet! A gyönyörűségnek micsoda patakából itatod majd Úram azokat, akik téged szomjaznak, mikor irgalmasságod árjait úgy kiöntöd azokra, kik keresztfeszítenek.

Mindez arra ösztönzi, lelkesíti Öt, hogy viszonzásul tökéletesen átadja magát annak, aki iránta ennyit és ily módon szenvedett, átadja az isteni mester lemondó, áldozatos életének hűséges követésére. S erre buzdítja testvéreit is és mindazokat, akik Krisztussal keresztre: az önmegtagadások, lemondások, szenvedések keresztfjére vannak szegezve:

„Ne hallgassunk senkire, aki arra akar rábeszélni bennünket, hogy szálljunk le a keresztről; maradjunk csak rajta és haljunk meg a kereszten. Legyenek szívünknek kedvesek azok az erények, melyeket Krisztus keresztje tár elénk: az alázatosság, a türelem, az engedelmesség és a szeretet.“

X.

Szűz Mária anyai szívéen.

A megtestesült örök Igének, az isteni Megváltónak életével és szenvedéseivel a legszorosabban kapcsolódik Szent Bernát lelkében a boldogságos Szűznek, Isten anyjának alakja és az iránta való kimondhatatlanul gyöngéd szeretet, tisztelet.

A középkor vallásos kegyelete szinte nem tudta elválasztani egymástól a Szüzanyának és szentünknek nevét s Szent Bernátot a Mária-

tisztelők legkiválóbbjának tekintette s a „Mária lovagja“, „Mária citerája, lantosa“ kitüntető elnevezéssel ruházta fel a keresztény közvélemény. Az igazi gyermeki szeretetet Szűz Mária iránt már kiskorában csöpögtette szívébe jó édesanyja; s ez az érzés csak fokozódott benne, mikor a ciszterci rendbe lépett, abba a rendbe, mely kezdettől fogva a boldogságos Szűz tiszteletét tekintette egyik főfeladatának. Ez a tisztelet mint minden érzés, mellyel tele van a szív, külsőleg is megnyilatkozni törekedett. Összes templomaikat a boldogságos Szűz tiszteletére szentelték s a rendes napi zsolozsmát ök toldották meg először Szűz Mária úgynevezett „kis officiumával“. A ciszterciek szokása volt eredetileg az is, hogy a napi imádságot a Szent Szűz kedves antifonájával, a „Salve Regina“-val fejezték be. Sőt a szép és bizalmas címet, „Miasszonyunk“ (Notre Dame), amely azóta olyan általánossá lett, ugyancsak a ciszter-

ciek, elsősorban éppen Szent Bernát, tették népszerűvé.

A légkör tehát, melybe került, teljesen megfelelt Szent Bernát lelki irányának, s a Szent Szűz iránti kegyeletnek oly csodálatosan szép, oly páratlanul édes gyümölcsseit hozta, aminőkre a legnagyobb szenteknél is csak ritkán akadunk. A „mézajkú egyháztanítót" akkor értjük csak meg igazán, ha a boldogságos Szűzről mondott gyönyörű beszédeit olvassuk. Mert meg kell jegyeznünk, hogy Szent Bernát, noha a Szűz Mária lantosának nevezték őt, sohasem írt verset a Szent Szűzről, hanem szentbeszédében öntötte ki lelkének egész gazdagságát, szerető szívének egész melegét s e beszédekben lelke szárnyalása oly magasra emelkedett, hogy a legnagyobb költőkkel kiállja a versenyt.

Szűz Mária legnagyobb kiváltsága az volt, hogy Isten anyjává lett. Minő elragadtatással szól Szent Bernát a Szent Szűz eme csodás méltó-

ságáról. „Mióta a világ áll, nem haltott ilyet az ember, hogy valaki szűz legyen és anya egyszerre. Még pedig figyeld meg, kinek az anyja, hogy aztán a csodálkozás elragadjon ilyen bámulatos fölséggel szemben és belásd, hogy bármennyire csodálkozol, nem csodálkozhatnál eléggé. Nem kell-e minden angyalok kara fölé magasztatni annak, akinek Isten a fia?...” „Van az angyalokban szeretet, van bennük tisztaság, van bennük alázatosság. De mindebben Mária is tündöklék... Azonban hol az az angyal, akihez e szavak intéztettek volna: „A Szentlélek száll reád és a Magasságbelinek ereje árnyékoz be téged, és azért az a Szent, aki tőled születik, Isten fiának fog hivatni?... Nagy dolog az angyalban, hogy az Úrnak szolgálja; de Mária ennél magasabbat érdemelt ki, hogy az Úr anyja legyen... Mikor már a kegyelemben teljes volt, a szeretettől égő volt, a szüzességben sértetlen volt,

az alázatosságban tökéletes volt, akkor mindezek fölött még anya lett és pedig anya lett férfi nélkül, anya lett szülési fájdalom nélkül. De mindezt kevés: anyja lett annak, kiről az angyal mondja: „A Szent, ki téled születik, az Istennek a fia!”

Azon erények közül, amelyek a Szent Szület ékesítették, különösen kettőt magasztal lelkes szavakkal: szűz tisztaságát és alázatosságát. „Oh legszentebb Szűz! Ki tanított Téged arra, hogy Istennek tetsző a szüzeség? Hol az a törvény, az ószövegség melyik lapján olvasható az az igazság, mely parancsolja, javasolja, buzdítólag ajánlja, hogy a testben élj, de nem a test szerint; hogy a földön élj, de angyali életet? ... A kegyelem ihlete sugallta ezt neked és az Isten élő és éltető igéje előbb lett mestered, mintsem fiad, előbb ihlette lelkedet, mintsem testet öltött volna benned“. Ha a dolgok értékét azok ritkasága szerint mérlegeljük, akkor az, aki legelőször

élt a földön angyali életet, valóban minden ember fölött áll. De a Szent Szűz tisztasága alázatossággal párosult, s főleg ezáltal nyerte meg Isten tetszését. „Mily nagy, mily kimondhatatlan becsű Máriában az alázatosság erénye, egyesülve oly nagy tisztasággal, oly ártatlansággal, oly nagy lelki szentséggel, a kegyelemnek oly nagy teljével“. Egy más helyen meg így szól: „Istenhez nem illő más születés, minthogy szűztől szülessék; de a szűzhöz sem volt más illő, minthogy Istent szüljön. Hogy tehát Mária, aki a Szentek-Szentjét volt hivatva méhében foganni és szülni, szent legyen testében, meg volt benne a szüzesség adománya, de hogy szent legyen lélekben is, kapta az alázatosság kegyelmét“.

Természetes, hogy a boldogságos Szűznek, mint Isten anyjának, tevékeny része volt az emberek megváltásában is. Hiszen az Údvözítő csak akkor szállt le az Ő tiszta mé-

hého s csak akkor kezdte meg megváltói működését, mikor a Szent Szűz ajkáról az angyal üdvözetére válaszul elhangzott a beleegyező nyilatkozat: „Ime az Úrnak szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint“. Ebből aztán megérthető az a végtelenül fontos szerep is, melyet a boldogságos Szűz mint közbenjáró és szószóló az Istennél a mi érdekünkben betölt. Szent Bernát megint gyönyörű szavakkal, valóságos elragadtatással emeli ki és magasztalja a Szent Szűznek eme tulajdonságát, benne megnyilatkozó anyai jóságát. „Miért árasztotta el a Szentlélek Máriát, ha nem azért, hogy miután önmaga eltelt kegyelemmel, a fölöslegből, a túláradó kegyelemből nekünk is juttasson? Minden jóság teljességét Máriában halmozta össze, hogy minden reménységünk, minden kegyelmünk, minden üdvünk tőle áradjon szét, aki gyönyörűséggel teljes. Ő az a gyönyörűséges kert, melyet nemcsak

érintett, hanem át és átlengett az az Isteni lehelet, hogy mindenfelé terjessze a kegyelmeknek kedves illatát. Ő mint a nap az égen, mely megvilágítja a földet; ha nincsen a nap, hol a világosság. Ha nincs Mária, ha nem ragyog az élet nagy tengere fölött e csillag, sűrű ködbe, a halál árnyékába, láthatatlan sötétségbe borul minden . . . Féltél, oh ember, közeledni az Atyához . . . azért Jézust adta, hogy legyen közbenjáród . . . Talán még hozzá is félve közeledel? Hiszen testvéred, hiszen vér a te véredből, megpróbálta a nyomorúságot, az egy bűnön kívül, hogy megtanuljon könyörületes lenni. Mária adta neked testvérül. De talán visszariaszt isteni fölsége, mert ámbár emberré lett, nem szűnt meg Isten lenni? Ha tehát hozzá is közbenjárót keresel, íme, fuss Máriához! Őbenne megtalálod a tiszta embert, nemcsak oly értelemben, hogy ment volt minden métetlytől, hanem természetének tiszta egyéni volta sze-

rint is. Biztosan mondhatom, hogy meghallgatja az anyát a Fiú, meghallgatja, a Fiút az Atya. Ime kedveseim! Ez a bűnösök létrája, ez az én teljes bizalmam, ez az én egész reménységem. Hogyis ne? Lehetséges volna, hogy a Fiú elutasítja anyját, vagy a Fiút elutasítja Atyja? Mily képtelenség!" Micsoda gyöngéd szeretet s határtalan bizalom nyilatkozik meg a következő szavakban is: „Ha van ember, aki Téged, oh boldogságos Szüz, bajaiban segítségül hívott, s úgy emlékszik, hogy nem segítettél rajta, ám az ilyen hallgasson a te irgalmasságodról. Mi azonban, a te gyarló szolgálói, többi érenyeiden te miattad, ezen az egyen inkább mimagunk miatt örvendünk. Magasztaljuk szüzességedet, csodáljuk alázatosságodat; de nyomorúságunkban édesebbnek találjuk irgalmasságodat, szívesebben karoljuk át irgalmasságodat, többször emlékezünk reá, gyakrabban hívjuk segítségül. Oh irgalom anyja, ebben

a te irgalmas szívedben bizakodva, lábaidhoz borulunk s bizakodunk; mint a hold, fordulunk hozzád, aki a mi közbenjárónk vagy az igazság napjánál, Krisztusnál." Ez utóbbi sorok foglalják magukban azokat a gondolatokat, melyekből a Szent Bernátnak tulajdonított: „Emlékezzél meg” (Memorare) kezdetű, kedves és nagyon elterjedt imádságot alkották. Éppen azért, habár a mai formájában nem tőle származik, eredeténél s tartalmánál fogva joggal viseli az ő nevét.

Csak pár gyöngyszemet mutattunk be az eddigiekben abból a gazdag kincstárból, melyet Szent Bernátnak a boldogságos Szűz Máriáról írott művei tartalmaznak. De ez az egyikét részlet is meggyőzhet bennünket, hogy szentünk nagyon, de nagyon közel állhatott az áldott Szűz anyai szívéhez. Ezt a köztudatba átment meggyőződést fejezi ki az a régi és kedves legenda, hogy Szűz Mária az ő nagy tisztelőjét egy al-

kalommal anyai keblének tejében részesítette, s ezáltal avatta föl őt a maga „mézajkú“ dalnokává, csodás méltóságának, s fönséges erényeinek ihletett magasztalójává.

Ezzel aztán be is fejezhetnénk Szent Bernátról szóló ismertetésünket. Mielőtt azonban kedves olvasóinktól megválnánk, legyen szabad záradéku s lelki emléksorok gyanánt még egy megható, mélységes és gyöngéd részletet idéznünk egyik beszédéből, melyben Szűz Mária drága nevét értelmezi és magasztalja: „És a szűz neve Mária! Szóljunk pár szót e névről, melynek jelentése: Tenger csillaga . . . Ő az a Jákobból eredett nemes csillag, melynek sugara beragyogja az egész világot, melynek fénye ott tündöklök az égből s lehat még az alvilágba is. Igen, ő az a dicső és magasztos csillag, mely e világ mérhetetlen nagy tenger fölött lebeg s ragyog érdemeivel, világít példájával. Oh, ha érzed, ha meggyőződted róla, hogy a világ

hullámai között inkább szélvészek és viharok játéklabdája vagy, mintsem a földön jársz: ne fordítsd el szemedet e csillag fényétől, ha nem akarod, hogy az ár elsodorjon. Ha feltámad a kísértések vihara, ha a megpróbáltatások szirtjeibe ütközöl: tekints e csillagra, hívd segítségül Máriát. Ha a kevélység és nagyra-vágyás, ha a megszólás és irigység hullámai hányak-vetnek; tekints e csillagra, hívd segítségül Máriát. Ha harag vagy kapzsiság, vagy az érzéki gyönyör csábítása ingatja meg lelked csónakját: tekints Máriára! Ha a vétkek nagysága félelmet okoz, s a rád váró ítélet rettenetessége rémületbe ejt, s már-már elnyelni készül a bánat és kétségbeesés örvénye: gondolj Máriára! A veszedelmekben, szorongatásokban és kétségeidben gondolj Máriára! Hívd segítségül Máriát! Ne távozzék ajkadról! Ne távozzék szívedből! És hogy közbenjáró imádságát a magad számára biztosítsad, iparkodjál követni

az ő életének példáját. Ha őt köve-
ted, nem térsz rossz útra ; ha hozzá
könyörögsz, nem esel kétségbe ; ha
őrá gondolsz, nem tévedsz el. Hogy-
ha ő tart, el nem bukol, hogyha ő
véd, nincs okod félni ; ha ő vezet,
el nem fáradsz ; ha ő kegyes lesz
hozzád, célhoz érsz“.

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	5
I. Szent Bernát ifjúkora és szerzetbelépése	7
II. Szent Bernát Clairvaux (Klervo)-ban	13
III. Szent Bernát az egyházszakadás megszüntetője	20
IV. Szent Bernát a hittisztaság védője	30
V. Szent Bernát és a keresztes hadak	33
VI. Szent Bernát és az eretnek ; a békebíró	42
VII. Utolsó betegsége és halála	45
VIII. Rövid jellemzése	51
IX. A megtestesült Ige iránt való tisztelete és szeretete	56
X. Szűz Mária anyai szíven	67

Lelkiélet kis könyvei.

20. Dr. Dombi Márk S. O. Cist.

Szent Bernát

Apát és Egyháztanító

Ára 60 fill.

21. **A boldog esztendő**

Gondolatok Szalézi Szent Ferenc műveiből
Ádventtől pünkösdvásárnapig

Ára 80 fill.

22. **A boldog esztendő**

Gondolatok Szalézi Szent Ferenc műveiből
Pünkösdvásárnaptól adventig

Ára 80 fill.

23. **A breviárium himnuszai**

Latin-magyar szöveggel

Ára 1 pengő.

